

Helsinki

PUHTI-Raportti

– Hyvinvoinnin ja terveyden
edistämisen johtaminen
palvelujärjestelmän ulkopuolisen
tiedon keinoin

Suvi Määttä & Tommi Sulander

Mikä PUHTI on?

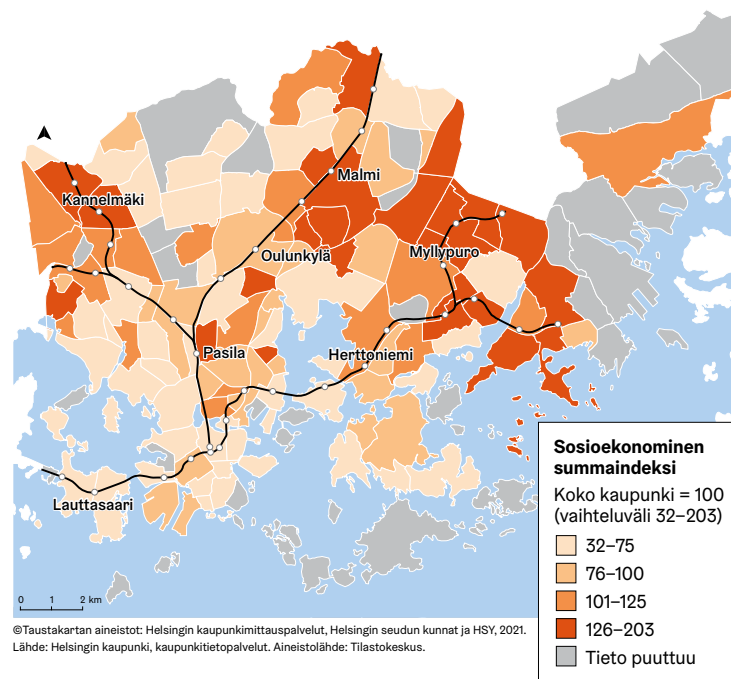
- PUHTI eli palvelujärjestelmän ulkopuolinen tieto on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama hanke, jossa palvelujärjestelmän ulkopuolelta kertyvää tietoa tuotetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen käyttöön.
- Hankkeen tavoitteena on:
 - tutkia uusien tietolähteiden hyödyntämisen mahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä
 - saada ajantasaista tietoa väestön hyvinvoinnista paikkakohtaisesti
 - täydentää palvelujärjestelmästä, kyselyistä ja tutkimuksista kertyvää tietopohjaa.
- Vuoden 2024 lopussa PUHTI-työpöydällä on alueittaista tietoa esimerkiksi seuraharrastamisesta, maksuhäiriöistä ja elintarvikkeiden myynneistä.
- Lisää tietoa PUHTI-hankkeesta [THL:n sivuilta](#).

PUHTI-hankkeen rahoitus Helsingissä

- Helsingin kaupungin hanketta rahoittaa 74 kaupungin maailmanlaajuinen Partnership for Healthy Cities verkosto, joka on sitoutunut ehkäisemään asukkaiden ei tarttuvia sairauksia, kuten sydänsairauksia, syöpää, diabetesta ja vammoja.
- Helsingin kaupunki kutsuttiin mukaan Partnership for Healthy Cities -verkostoon vuonna 2019. Bloomberg Philanthropiesin tukemana, yhteistyössä Maailman terveysjärjestön ja Vital Strategiesin kanssa, verkostoon kuuluvilla kaupungeilla on entistä parempi mahdollisuus lisätä poliittista vaikutusta ja interventioiden toteuttamista tavoitteissaan vähentää ei tarttuvia sairauksia ja vammoja yhteisöissään.
- Helsingin kaupungin oma tavoite tässä yhteistyöhankkeessa on ollut uusien tietolähteiden hyödyntäminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta sekä saada ajantasaista tietoa väestön hyvinvointi- ja terveyshaasteista paikkakohtaisesti. PUHTI-tiedot yhdessä muiden Helsingin kaupungin tietojen kanssa mahdollistavat alueellisen eriytymisen tarkastelun entistä laajemmalla tietopohjalla. Tämä raportti on kyseisen Helsingin kaupungin oman tavoitteen loppuraportti.
- Helsingin kaupungin puolesta hankkeen päävastuullinen toteuttaja on ollut Kaupunginkanslian strategiosaoston kaupunkitietopalvelut-yksikkö ja sen johtava asiantuntija, dosentti Tommi Sulander.

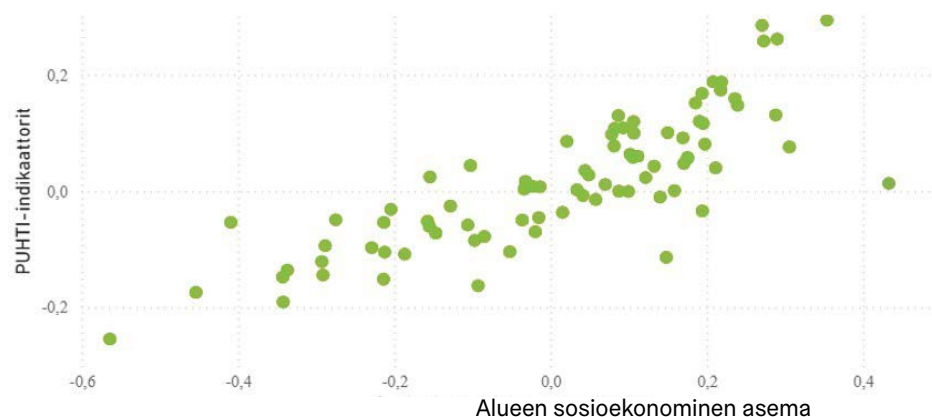
Mitä tämä raportti sisältää?

- Tässä raportissa tarkastellaan muutamia PUHTI-tietoja alueen sosioekonomisen aseman mukaan. Tuloksia esitellään myös vertailemalla postinumeroalueiden ääripäitä.
- Kaikille Helsingin postinumeroalueille on laskettu sosioekonominen summaindeksi (SES-indeksi). Indeksii on muodostettu alueen työttömyysasteen, vain perusasteen tutkinnon suorittaneiden ja alimpaan tuloviidennekseen kuuluvien osuudesta, jotka on suhteutettu kaupungin keskitasoon (Helsinki = 100). Postinumerot on järjestetty arvojen mukaiseen järjestykseen ja jaettu sen jälkeen viiteen luokkaan. SES 1-luokka tarkoittaa tällöin niitä Helsingin postinumeroita, joissa on parhaimmat pisteet SES-indeksin mukaan. Vastaavasti SES 5-luokka tarkoittaa niitä Helsingin postinumeroita, joissa on heikoimmat pisteet SES-indeksin mukaan. Jokaiseen viiteen luokkaan kuuluu 16–17 postinumeroaluetta.
- Tässä raportissa tarkastellaan seuraavia PUHTI-tietoja SES-indeksin mukaan: 1. Lasten ja nuorten seuraharrastaminen 2. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky Move! -mittausten mukaan 3. Vihannesten ja hedelmien päivittäiskulutus 4. Tupakkaostot 5. Alkoholioستot ruokakaupasta 6. Maksuhäiriömerkinnät.
- PUHTI-tuloksien lisäksi raportissa nostetaan esille soveltuvien osin myös muiden ilmiöön liittyvien tutkimuksien tai kyselyiden tuloksia, jotka laajentavat kuvaa helsinkiläisten hyvinvoinnista.
- Tässä raportissa käytetyt aineistot on kuvattu tarkemmin lähdeluettelossa raportin lopussa.

Kartta 1. Sosioekonomisen summaindeksin arvo Helsingin osa-alueilla 2021

Aineistolähteet: Tilastokeskus / Tutkintorekisteri, Tilastokeskus / Työssäkäyntitilasto (kartan esitystapaan voi katsoa mallin HYTE-barometristä s. 11: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/24_05_21_Tilastoja_3.pdf)

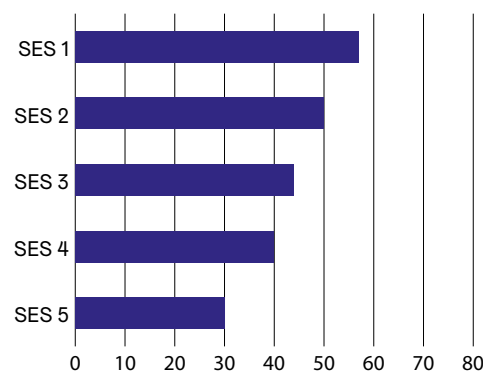
Kuvio 1. PUHTI-indikaattoreiden ja sosioekonomisen summaindeksin välinen korrelaatio Helsingin postinumeroalueilla

SES-indeksin ja PUHTI-tietojen pohjalta lasketun indeksin vertailun mukaan niillä on vahva yhteys. Mitä korkeampi on alueen sosioekonominen asema, sitä parempi on tilanne PUHTI-tietojen osalta. Tästä huolimatta kuviosta voidaan todeta, että joidenkin postinumeroalueiden välillä voi olla varsin suuriakin eroja sosioekonomisen aseman mukaan, mutta PUHTI-tietojen valossa nämä alueet näyttävät samanlaisina. Tämä voidaan todeta myös toisin päin.

1. Lasten ja nuorten seuraharrastaminen

Lasten ja nuorten osallistuminen seuraharrastuksiin eriytyy selkeästi alueen sosioekonomisen aseman mukaan. Korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla seuraharrastaminen on yleisempää kuin matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Kuvio 2. 7–12-vuotiaiden seuraharrastajien osuus SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Olympiakomitea/Suomisport, lajiliitot (Palloliitto, Golfliitto, Koripalloliitto, Taitoluisteluliitto ja Voimisteluliitto) sekä Suomen Partiolaiset

Yleisimmät seuraharrastukset 7–15-vuotiailla helsinkiläisillä ovat:

Jalkapallo

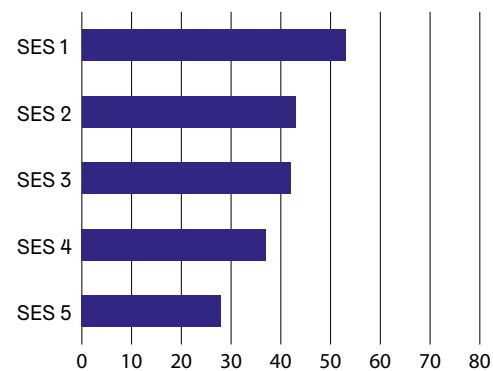

Partio

Koripallo

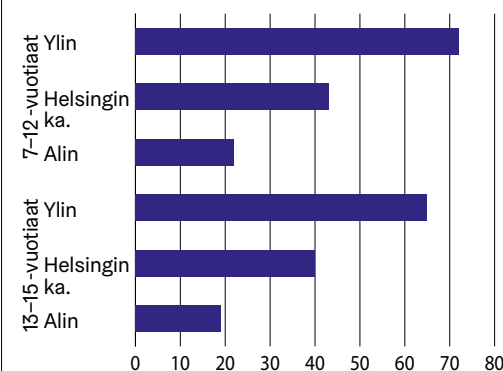
Kuvio 3. 13–15-vuotiaiden seuraharrastajien osuus SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Olympiakomitea/Suomisport, lajiliitot (Palloliitto, Golfliitto, Koripalloliitto, Taitoluisteluliitto ja Voimisteluliitto) sekä Suomen Partiolaiset

Suuri osa peruskouluikäisistä Helsingissä on seuraharrastamisen parissa. Seuraharrastaminen on todennäköisempää suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla ja perheen taloudellisen tilanteen paremmaksi kokevilla kuin muilla. Myös ikä vaikuttaa. Seuraharrastamisen lopettaminen on todennäköisempää mitä vanhemmasta ikäluokasta on kyse. (Lähde: Määttä, ym. 2024, Aineistolähde: LIITU-tutkimus 2022).

Kuvio 4. 7–12 ja 13–15-vuotiaiden seuraharrastajien osuudet, postinumeron mukaiset ääripäät ja Helsingin keskiarvo (%)

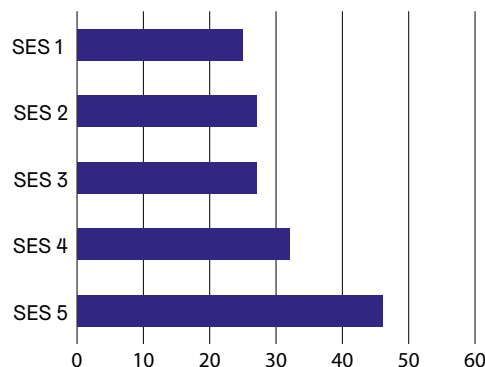
Aineistolähde: Olympiakomitea/Suomisport, lajiliitot (Palloliitto, Golfliitto, Koripalloliitto, Taitoluisteluliitto ja Voimisteluliitto) sekä Suomen Partiolaiset

Nuorten osallistuminen ohjattuun liikunnan harrastamiseen eriytyy yksilön, perheen sosioekonomisen aseman ja asuinalueen mukaan Helsingissä. Nuoret, jotka asuvat korkeamman sosioekonomisen taustan perheessä, molempien vanhempien kanssa ja harrastusmahdollisuuksiltaan tai sosioekonomiselta asemaltaan paremmilla asuinalueilla, osallistuvat muita useammin ohjattuun harrastustoimintaan. (Lähde: Ahtiainen & Määttä, 2024, aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely 2023).

2. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (Move!-mittaukset)

Lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä Move!-mittauksien mukaan näkyy selkeät alueelliset erot alueen sosioekonomisen aseman mukaan. Erityisesti matalan sosioekonomisen aseman alueilla on huomattavan paljon yleisempää niiden lasten ja nuorten osuus, joilla on heikentynyt fyysinen toimintakyky Move!-mittausten mukaan.

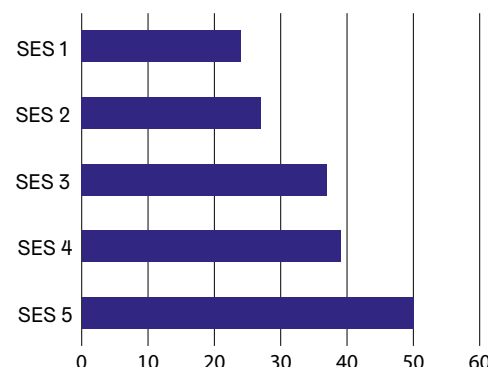
Kuvio 5. Osuus 5.-luokkalaisista, joilla heikentynyt fyysinen toimintakyky Move!-mittauksien perusteella, SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Valtion liikuntaneuvosto/ MOVE! -järjestelmän kansallinen rekisteri

Keskimäärin 33 prosentilla 5.-luokkalaisista oli heikentynyt fyysinen toimintakyky Move!-mittauksien mukaan vuonna 2023. Kyseisessä ikäluokassa heikentyneen fyysisen toimintakyvyn omaavia tyttöjä oli 35 % ja poikia 30 %. Kyseinen osuus oli laskenut muutaman prosenttiyksikön aiempiin vuosiin verrattuna.

Kuvio 6. Osuus 8.-luokkalaisista, joilla heikentynyt fyysinen toimintakyky Move!-mittauksien perusteella, SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Valtion liikuntaneuvosto/ MOVE! -järjestelmän kansallinen rekisteri

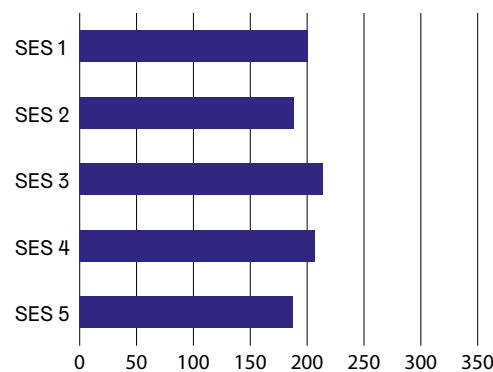
Keskimäärin 37 prosentilla 8.-luokkalaisista oli heikentynyt fyysinen toimintakyky Move!-mittauksien mukaan vuonna 2023. Viime vuosina kyseinen osuus on vaihdellut 33 prosentin ja 40 prosentin välillä. Kyseisen ikäluokan tytöistä 42 prosentilla ja pojista 32 prosentilla oli heikentynyt fyysinen toimintakyky. Tyttöjen osuus on kasvanut aiempaan verrattuna, kun taas poikien on laskenut.

 Fyysinen toimintakyky luokitellaan heikentyneeksi, jos Move!-mittausten yhteispistemäärä jää 15 pisteeseen tai sen alle. Indikaattori on muodostettu Move!-mittausten kuudesta osiosta, jotka kuvaavat toimintakyvyn eri osa-alueita: kestävyyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Indikaattorin pistemäärä on osiosta muodostettu summapistemäärä, jossa edellä mainitut toimintakyvyn osa-alueet painottuvat yhtäläisesti.

3. Hedelmien ja vihannesten ostot

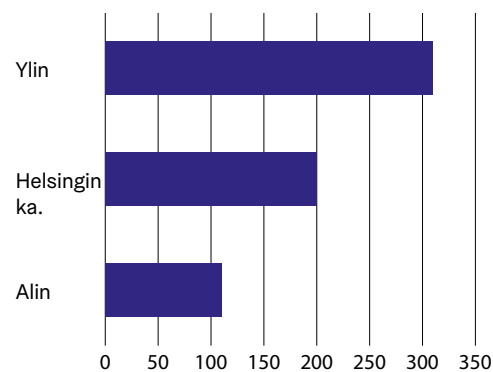
Helsingin alueiden välillä SES-indeksiin pohjautuvan luokittelun mukaan ei havaita suuria eroja hedelmien ja vihannesten keskimääräisessä päiväkulutuksessa ostotietodatan perusteella. Ääripäiden erot ovat kuitenkin selkeät postinumeroiden mukaan tarkasteltuna ja yksittäisen SES-indeksin mukaisen luokan sisällä on havaittavissa laajaa sisäistä vaihtelua ostokäyttäytymisessä.

Kuvio 7. Helsingiläisten hedelmien ja vihannesten keskimääräinen päivittäiskulutus SES-indeksin mukaan vuosina 2022–2024 Helsingissä (g)

Aineistolähde: SOK & Kesko

Kuvio 8. Helsingiläisten hedelmien ja vihannesten keskimääräinen päivittäiskulutus, postinumeron mukaiset ääripäät ja Helsingin keskiarvo (g).

Aineistolähde: SOK & Kesko

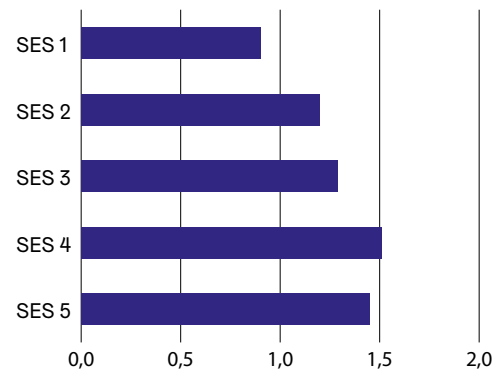
Yli 20-vuotiaista helsinkiläisistä 35 prosenttia kertoo syövänsä useita kertoja päivässä kasviksia sekä hedelmiä ja marjoja. Korkeasti koulutetut syövät muita koulutusryhmiä tyypillisemmin kasviksia sekä hedelmiä ja marjoja useita kertoja päivässä (40 %). Sen sijaan keskitason ja matalan koulutustason välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa syönnin yleisyydessä. Suurpiirien välillä ei juurikaan havaita tilastollisesti merkitseviä eroja kasviksien sekä hedelmien ja marjojen syönnin yleisyydessä (vaihteluväli 29 % – 41 %). Pohjoinen suurpiiri kuitenkin erottuu myönteisesti monista muista alueista ja siellä kasviksien sekä hedelmien ja marjojen syönti useita kertoja päivässä on yleisintä. (Aineistolähde: THL/Terve Suomi 2023).

Tarkasteltaessa hedelmien ja vihannesten keskimääräistä päiväkulutusta SES-indeksin mukaisilla alueilla, suuria eroja ei ole havaittavissa alueiden välillä. Ostotietodatan perusteella helsinkiläiset kuluttavat keskimäärin 200 grammaa hedelmiä ja vihannetta päivittäin. Tämä ei sisällä koulu- ja työpaikkaruokailun, ravintola-annosten eikä kotiin tilattavien ruoka-annosten sisältämiä määriä. Vaikka alueellisen SES-tarkastelun mukaan kulutuserot ovat pieniä, näiden alueiden sisällä on suurtakin vaihtelua postinumeroiden välillä. Ääripäiden ero on lähes kolminkertainen. Tarkasteltaessa hedelmien ja vihannesten ajallista päiväkulutusta koko Helsingin tasolla, inflaatiolla ei näyttäisi olevan merkittävää vaikutusta ostokäyttäytymiseen. Joillain yksittäisillä postinumeroalueilla voidaan kuitenkin havaita hienoista hedelmien ja vihannesten kulutuksen vähenemistä vuodesta 2022 vuoteen 2024.

4. Tupakkaostot

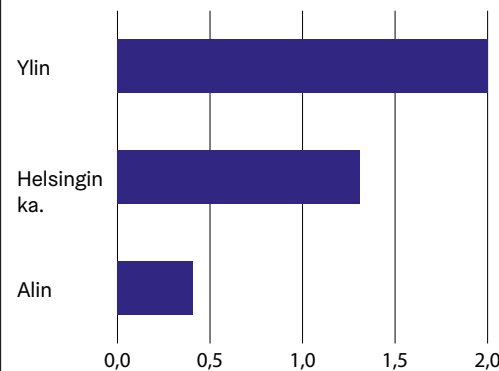
Erityisesti korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla käytetään tupakkaa muita alueita harvemmin. Postinumeron mukaan tarkasteltuna ääripäät erottuvat selkeästi. Päivittäisen tupakkamäärän ero on noin nelinkertainen ääripäiden välillä postinumeroittain tarkasteltuna.

Kuvio 9. Helsingiläisten keskimääräinen päivittäinen tupakkamäärä SES-indeksin mukaan vuosina 2022–2024 Helsingissä (kpl)

Aineistolähde: SOK & Kesko

Kuvio 10. Helsingiläisten keskimääräinen päivittäinen tupakkamäärä, postinumeron mukaiset ääripäät ja Helsingin keskiarvo (kpl)

Aineistolähde: SOK & Kesko

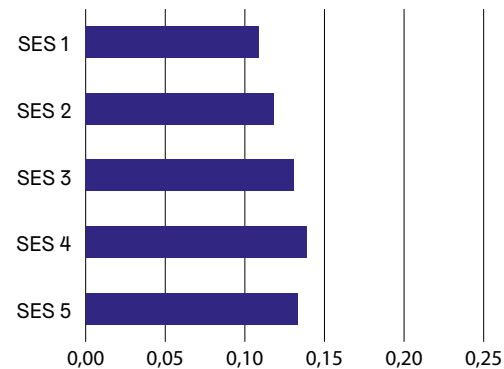
Kauppaostostietojen perusteella tupakoinnissa on havaittavissa eroja sosioekonomisten alueiden välillä. Kokonaiskulutusmäärät ovat alhaisia, koska kaikki tupakkaostokset jaetaan koko alueen väestön kesken ja valtaosa väestöstä ei tupakoi. Tupakointi on yleisintä kahden alimman sosioekonomisen aseman alueella ja selvästi harvinaisempaa korkeimman aseman alueilla. Postinumeroiden mukaisessa tarkastelussa havaitaan ääripäiden välillä noin nelinkertainen ero ostettujen tupakkatuotteiden päivittäismäärässä.

Yli 20-vuotiaista helsinkiläisistä 9 prosenttia kertoo tupakoivansa päivittäin. Tupakointi on huomattavasti muita yleisempää matalasti koulutetuilla. Heistä 16 prosenttia tupakoi päivittäin, kun korkeasti koulutettujen tupakoivien osuus on 5 prosenttia. Suurpiiritason vaihteluväli tupakoinnin yleisyydessä on 4–15 prosenttia. Harvinaisinta tupakointi on Eteläisessä suurpiirissä, kun taas yleisintä Itäisessä. Kyseiset alueet poikkeavatkin selkeimmin toisistaan tupakoinnin suhteen. (Aineistolähde: THL/Terve Suomi 2023)

5. Alkoholiostot ruokakaupasta

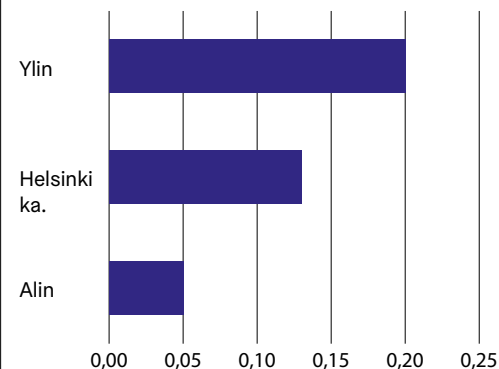
Ruokakaupasta ostetussa alkoholissa näkyy eroja asuinalueiden välillä niin, että ruokakaupasta tehdyt ostot ovat jonkin verran harvinaisempia korkean sosioekonomisen aseman alueilla. Erot ovat erittäin selkeät postinumeroittain tarkasteltuna. Ruokakaupasta tehtyjen alkoholiostojen ero on noin nelinkertainen ääripäiden välillä.

Kuvio 11. Helsingiläisten ruokakaupasta ostettu >2,7% alkoholi per asukas SES-indeksin mukaan vuosina 2022 – 2024 Helsingissä (litraa per päivä)

Aineistolähde: SOK & Kesko

Kuvio 12. Helsingiläisten ruokakaupasta ostetun alkoholin >2,7% päivittäinen kulutusmäärä, postinumeron mukaiset ääripäät ja Helsingin keskiarvo (litraa per päivä)

Aineistolähde: SOK & Kesko

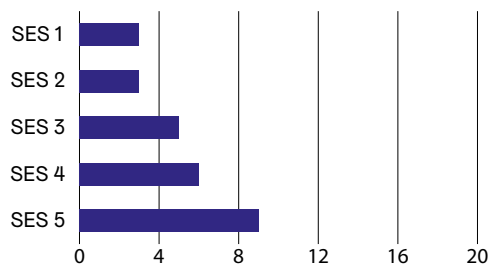
Yli 20-vuotiaista helsinkiläisistä 22 prosenttia kertoo käyttävänsä alkoholia humalahakuisesti vähintään kerran kuukaudessa. Humalahakuinen juominen on muita yleisempää keskitason koulutuksen omaavilla (25 %). Kyseinen osuus poikkeaa tilastollisesti merkitsevästi korkeasti koulutettujen osuudesta (18 %). Suurpiiritason vaihteluväli on 18 – 27 prosentin välillä. Erityisesti Keskisen suurpiirin alueella humalahakuisuus on useita muita alueita yleisempää. (Aineistolähde: THL/Terve Suomi 2023)

Kauppaostotietojen perusteella ruokakaupasta ostetun alkoholin keskimääräinen päiväkulutus helsinkiläisillä on 0,13 litraa. Ostetun alkoholin määrä suhteutetaan asuinalueiden väestömäärään, joten suhteutuksessa ovat mukana myös alkoholia käyttämättömät asukkaat. Alueiden sosioekonomisen aseman mukaisessa tarkastelussa havaitaan alhaisen keskimääräinen päiväkulutuksen määrä korkeimman aseman alueilla. Päiväkulutuksen määrä nousee suhteellisen tasaisesti korkeimmasta alempiin sosioekonomisen aseman alueisiin. Yksittäisiä postinumeroaluita tarkasteltaessa, kaupasta ostetun alkoholin päiväkulutussuhteissa havaitaan varsin suuri ero ääripäiden välillä vaihdellen 0,05:stä litrasta 0,2:een litraan.

6. Maksuhäiriömerkinnät

Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnöissä näkyy selkeästi erot SES-indeksin mukaan. Matalan sosioekonomisen aseman alueilla nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnät ovat yleisempiä kuin korkean sosioekonomisen aseman alueilla.

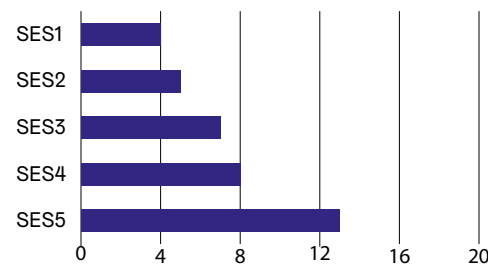
Kuvio 13. 18–24-vuotiaiden maksuhäiriön omaavien suhteellinen osuus SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Suomen asiakastieto Oy/ Maksuhäiriörekisteri

Vuonna 2023 Helsingin asukkaista 6,4 prosentilla oli maksuhäiriömerkintä Suomen Asiakastieto Oy:n rekisterissä. Tarkasteltaessa kaupunkilaisten keskimääräistä ajallista muutosta maksuhäiriömerkinnän saaneiden määrässä vuoden 2022 alusta syksyyn 2024, inflaatiolla ei vaikuttaisi olevan suurta merkitystä merkinnän saaneiden määrään. Tästä huolimatta postinumeroalueiden mukaisessa tarkastelussa, joillain alueilla on havaittavissa maksuhäiriömerkinnän saaneiden hienoista lisääntymistä. Nämä alueet asettuvat pääsääntöisesti heikomman sosioekonomisen aseman alueille.

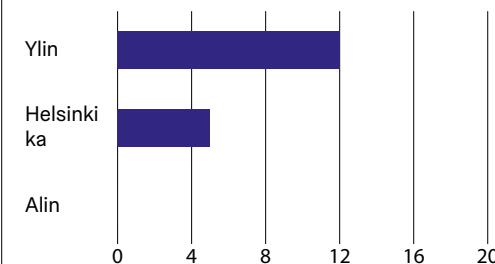
Kuvio 14. 25–39-vuotiaiden maksuhäiriön omaavien suhteellinen osuus SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Suomen asiakastieto Oy/ Maksuhäiriörekisteri

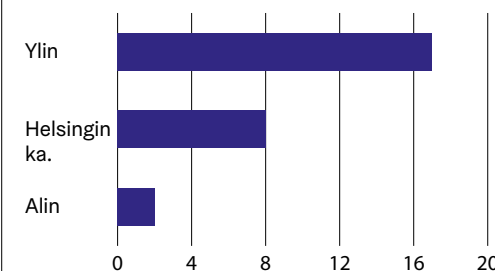
Vuonna 2023 maksuhäiriömerkinnän saaneiden osuus vaihteli selkeästi SES-indeksin mukaan. Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnät lisääntyvät korkeimman SES aseman omaavilta alueilta siirryttäessä alemman aseman alueisiin. Erityinen nousu luvuissa havaitaan siirryttäessä toiseksi alimmalta alueelta alimmalle alueelle. Korkeimman ja alimman sosioekonomisen aseman omaavien alueiden välinen ero maksuhäiriömerkinnän saaneissa on yli kolmenkertainen niin 18–24- kuin 25–39-vuotiaiden osalta. Myös näitä vanhempien ikäryhmien osalta alueiden väliset erot ovat samansuuntaisia.

Kuvio 15. 18–24-vuotiaiden maksuhäiriön omaavien suhteellinen osuus, postinumeroalueiden ääripäät ja Helsingin keskiarvo vuonna 2023 Helsingissä (%)

Aineistolähde: Suomen asiakastieto Oy/ Maksuhäiriörekisteri

Kuvio 16. 25–39-vuotiaiden maksuhäiriön omaavien suhteellinen osuus, postinumeroalueiden ääripäät ja Helsingin keskiarvo vuonna 2023 Helsingissä

Aineistolähde: Suomen asiakastieto Oy/ Maksuhäiriörekisteri

PUHTI-tiedon hyödynnettävyyden vahvuudet ja haasteet

- PUHTI-tietojen vahvuus on se, että sitä kautta saadaan reaaliaikaista tietoa alueiden tilanteista suhteessa esimerkiksi moniin rekisteritietoihin, joissa voi olla useamman vuoden viive. Useista tiedoista saa tietoja myös useammalta vuodelta, joka mahdollistaa tarkemman seurannan esimerkiksi sitä, että onko ilmiöiden ajallinen kehitys ollut samansuuntaista alueittain.
- Osa PUHTI-tiedoista on tiettyyn ikäryhmään suhteutettuja prosenttiosuuksia, kuten fyysisen toimintakyvyn indikaattori ja harrastusindeksi. Molempia tietoja on myös mahdollisuus tarkastella sukupuolittain. Kyseisten indikaattorien hyödynnettävyys kuntatasolla palveluiden kohdentamisen näkökulmasta voikin olla muita PUHTI-tietoja monipuolisempaa, koska tarkastelussa voidaan huomioida ikäryhmä, sukupuoli ja alue. Kuten näissä molemmissa esimerkeissä havaitaan, alueiden ääripäiden erot ovat selkeät ja näin ollen pelkkää kaupungin keskiarvoa seuraamalla voi jäädä huomaamatta alueet, jonne toimenpiteitä tulisi erityisesti kohdentaa.
- Osa PUHTI-tiedoista, kuten harrastaminen ja maksuhäiriöt, ovat saatavilla ikäryhmittäin, mikä lisää tiedon hyödynnettävyyttä. Harrastuksiin liittyen tiedoista voidaan nähdä esimerkiksi se, että nuorten siirtyessä täysi-ikäiseksi alueiden välillä havaitaan eroja seuraharrastamisen lajivalinnoissa. Jalkapallo, joka on yleisin laji lapsilla kaikilla alueilla, säilyttää asemansa yleisimpänä lajina nuorilla aikuisilla useilla matalan sosioekonomisen aseman alueilla, kun taas useilla korkean aseman alueilla nuoret aikuiset jättäytyvät jalkapallosta ja golf nousee yleisimmäksi lajiksi. Tällainen tieto auttaa ymmärtämään paremmin millaista harrastaminen on eri elämänkaaren vaiheissa ja muodostuuko harrastamisen poluista samankaltaisia eri alueilla sosioekonomisen aseman mukaan. Jatkossa palveluiden kohdentamisen näkökulmasta voisikin olla olennaista, jos muitakin PUHTI-tietoja voisi tarkastella tarkempien ikäryhmien mukaan yhdessä alueellisen tiedon kanssa.
- PUHTI-tiedot tuottavat uutta alueellista tietoa Helsingistä, mutta niiden hyödynnettävyyden näkökulmasta on kuitenkin nostettava esille kriittinen kysymys sen suhteen, että tuottaako tämä uutta näkökulmaa jo tiedettyihin alueellisiin hyvinvointieroihin Helsingissä. Toistaiseksi tarkastelu on jäänyt kuvailevalle tasolle eli alueellisia eroja esiintyy.
- Tulevaisuudessa PUHTI-tietojen hyödyntämisessä voikin olla olennaista, että niitä peilataan paremmin suhteessa muuhun tietoon mitä ilmiöstä on saatavilla ja näin tunnistetaan paremmin niitä alueita, joihin kohdentaa palveluita. PUHTI-hankkeessa on koottuna myös tietoja avoimista tietolähteistä kuvamaan alueiden vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Vaikka näitä tietoja ei ole esitetty tässä raportissa, tietojen hyödyntäminen yhdessä muiden PUHTI-tietojen kanssa mahdollistaa monipuolisemman alueellisen tarkastelun.
- Jatkossa on tärkeää yhdistää selkeämmin PUHTI-tietoja keskenään sen sijaan että tarkastellaan alueita PUHTI-tieto kerrallaan. Tätä kautta saataisiin lisätietoa esimerkiksi siitä kasautuuko samoille postinumeroalueilla useampi hyvinvoinnin haaste PUHTI-tiedon valossa. Tällöin tarkasteluun olisi mahdollista yhdistää aiempaa paremmin alueelliseen väestörakenteeseen liittyviä seikkoja alueellisen sosioekonomisen aseman lisäksi. Jatkossa tulisi myös taata se, että nyt hyödylliseksi havaituista tiedoista saa päivitettyä tilannekuvaa tulevana vuosina, jotta ajallista muutosta alueittain voi seurata paremmin. Näin saataisiin parempi näkymä siitä, kaventuuko alueiden väliset erot hyvinvoinnissa ja terveydessä vai eivät.

PUHTI-tiedon hyödynnettävyyden vahvuudet ja haasteet

- Yksi PUHTI-tietojen käyttämiseen liittyvä este on ollut se, että esitettyjä tietoja on ollut vaikea tulkita. Tämä näkyy erityisesti kauppakassitiedoissa. Esimerkiksi tuotteen kulutusmääriä grammoina, litroina tai kappalemäärinä voi olla vaikeaa hahmottaa varsinkin, kun ne ovat suhteutettu koko väestömäärään alueella. Osa elintarviketiedoista on yhdistetty kokonaisuuksiksi, joista on hankala tehdä terveelliseen ruokavalioon liittyviä tulkintoja. Toisena esimerkkinä tietojen tulkinnan haastavuudesta on liikkumattomuutta kuvaava Telialta saatava mobiilidata. Liikkumattomuutta määritellään sen mukaan, kuinka pitkän ajan Telian liittymän omaavien kaupunkilaisten puhelin on kodin ulkopuolisella alueella ja kuinka pitkän ajan kodin välittömässä läheisyydessä. Tämä tieto kertoo kuitenkin puhelimen liikkeestä eikä sinänsä henkilön omasta liikkumisesta. Toisin sanoen puhelin voi olla paikallaan kotona, vaikka ihminen liikkuukin. Näiden tulkinnallisten seikkojen vuoksi osaa tiedoista, kuten liikkumattomuutta, ei ole nostettu tähän raporttiin käsiteltäväksi.
- PUHTI-tiedot antavat aihetta pohtia kysymystä mitä mitataan, kun mitataan terveyttä ja hyvinvointia. Kauppakassitiedot voivat antaa erilaisen kuvan ravitsemukseen liittyvistä teemoista kuin esimerkiksi kyselytutkimuksin kerättävä tieto. Tätä selittääkin toisistaan poikkeava kysymyksenasettelu; siinä missä toisessa kartoitetaan yleensä yksilön syömistä tai juomista, toisessa mitataan ostokäyttäytymistä. Ostoskassidatan yksi suurimmista haasteista onkin se, että tiedot kerätään osittain kotitalouden ja osittain yksilön tasolla. Ostoskassidata ei kerro suoraan kuka ostettua ruokaa, alkoholia tai savukkeita on kuluttanut. Ruokaa syödään myös ulkona tai työpaikoilla. Tätä kodin ulkopuolista ruoankulutusta voidaan saada selville kyselytutkimuksilla, mutta ei ostoskassidatan kautta. Ostoskassitiedoissa ei ole mukana niitä ostoksia, jotka on ostettu esimerkiksi kioskeista, toreilta tai muista asiakasomistajuussuhteen ulkopuolisista myymälöistä. Lisäksi alkoholiostojen osalta tiedot eivät sisällä Alkosta ostettuja tuotteita. Näin ollen ostoskassitiedot kuvaavat vain osittain yksilötason ruoankäyttöä, tupakointia tai alkoholinkulutusta. On kuitenkin tutkimusnäyttöä siitä, että kattavilla kotitaloustason ostotiedoilla voidaan suhteellisen luotettavasti mallintaa yksilötason ruokavaliotyylejä (esim. Becker, 2001; Vepsäläinen ym. 2022). Kuluttajadataan liittyvistä mahdollisuuksista kansanterveydellisestä näkökulmasta voi lukea lisää Erkkolan ja kumppaneiden kirjoituksesta (Erkkola ym. 2019).

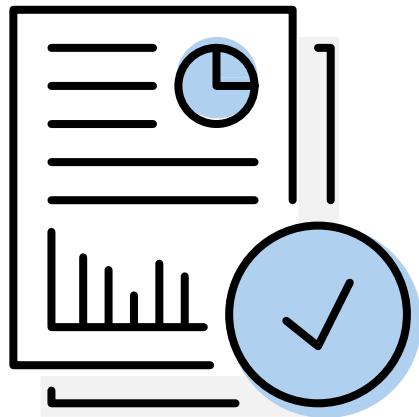

YHTEENVETO

- Mitä tässä raportissa esitetyistä PUHTI-havainnoista voi tulkita?

1. Muutamissa tarkastelluissa ilmiöissä on havaittavissa hyvinvoinnin ja terveyden sosiaalinen gradientti eli säännöllinen asteittainen tai portaittainen muutos hyvinvoinnissa ja terveydessä. Alueellisen sosioekonomisen aseman noustessa, alueen asukkaiden keskimääräinen hyvinvointi ja terveys kohentuu. Tällainen portaittainen muutos näkyy esimerkiksi harrastamisessa ja maksuhäiriöissä.

2. Monissa tarkastelluissa ilmiöissä jompikumpi alueellisen sosioekonomisen aseman ääripää eriytyy muista selkeästi. Parhaan SES-indeksin luokka poikkeaa muista ryhmistä seuraharrastamisessa, tupakoinnissa tai alkoholiostoissa. Toisaalta heikoimman SES-indeksin luokka poikkeaa erityisesti lasten ja nuorten fyysisen toimintakyvyn osuudessa tai maksuhäiriömerkinnöissä. Tämä havainto johtunee siitä, että SES-indeksin mukainen luokittelu viiteen luokkaan on tehty tasaisesti jakaen postinumeroalueet niin, että jokaisessa luokassa on 16–17 postinumeroa. Ainoastaan kuitenkin muutamat postinumeroalueet molemmissa ääripäissä erottuvat erityisen selkeästi muista, kun postinumerot luokitellaan SES-indeksin mukaan parhaimmasta heikoimpaan. Näin ollen korkeimman SES-indeksin luokkaan kuuluvista postinumeroalueista osa erottuu selkeästi muista, kun taas osalla piste-ero seuraavaan SES-luokkaan on hyvin pieni. Vastaava tulkinta voidaan tehdä myös matalan SES-indeksin luokassa. Näin ollen varsinkin keskimmäiset SES-indeksin luokat 2–4 ovat hyvinkin samankaltaisia toistensa kanssa sosioekonomiselta asemaltaan, mikä voi heijastua siihen, ettei suuria eroja esiinny myöskään hyvinvoinnissa kyseisten luokkien välillä. Alueellisia tietoja voikin olla hyvä tarkastella rinnakkain SES-indeksin ja postinumeroalueiden mukaan.

3. Toistaiseksi jää osin epäselväksi miten nykyinen PUHTI-tieto täydentää palvelujärjestelmästä, kyselyistä ja tutkimuksista kertyvää tietopohjaa. Osa PUHTI-tiedoista on varsin käyttökelpoisia tällaisenaan Helsingin kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen seurantaan. Osa tiedoista on nykyisellään varsin karkeita ja niiden hyödyntämiseen sisältyy kysymysmerkkejä tiedon sisällöstä ja osin luotettavuudesta. Tulevaisuudessa tulisi tarkastella entistä tarkemmin alueellisia eroja ja tuottaa näin parempaa näkymää esimerkiksi interventioiden kohdentamiselle matalan sosioekonomisen aseman alueilla. Toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen uutta näkökulmaa voisi tuoda rakennettujen ja sosiaalisten ympäristötekijöiden merkityksen perusteellisempi tutkiminen alueittain, koska niillä voi olla vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen liittyvään käyttäytymiseen.

Lähdeluettelo:

PUHTI-tulosten aineistolähteet

Seuraharrastaminen: Suomen olympiakomitea- Suomisport-rekisteri. Harrastusindeksiin on laskettu eri tietolähteistä saadut harrastajamäärät ja siten sama henkilö voi olla laskennassa useampaan kertaan. Saman lajin osalta mukana on vain yksi lisenssi-/jäsentieto. Harrastusindeksiin on otettu mukaan jokaisen lajin harrastajamäärät ja suhteutettu alueen samanikäiseen väestöön. Väestörakennetiedot ovat vuodelta 2022. Harrastustiedot vuodelta 2023.

Fyysinen toimintakyky: Valtion liikuntaneuvosto, MOVE! - järjestelmän kansallinen rekisteri. Indikaattorin tiedot kertyvät valtakunnallisen Move! -järjestelmän kansalliseen rekisteriin, jonne tallennetaan oppilaiden mittaustulokset anonymisti. Mittaukset sisältyvät perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja ne toteutetaan kouluissa osana liikunnan opetusta kaikille 5. ja 8. luokan oppilaille. Mittaukset toteutetaan elo-syyskuussa. Esitetyt tiedot vuodelta 2023.

Kauppakassitiedot: SOK & Kesko. Aineisto sisältää toimipisteiden päivittäistavaran myyntitiedot. Myynnit on kohdennettu postinumeroille arvioitujen vaikutusalueiden perusteella. Huomioon on otettu vain elintarvikkeiden myyntitiedot. Keskimääräinen päiväkulutus kertoo alueen elintarvikeryhmän keskimääräiset päiväkulutuksen kyseisellä ajalla (kiloissa, litroissa tai kappalemäärissä), mikä on suhteutettu alueen väestölukumäärään. Esitetyt elintarviketiedot ovat vuodelta vuosilta 2022–2024, väestötiedot vuodelta 2022.

Maksuhäiriöt: Suomen asiakastieto OY – maksuhäiriömerkintärekisteri. Maksuhäiriömerkintä on kuluttajan luottotietoihin kirjattava tieto, joka kertoo maksun pitkittyneestä laiminlyömisestä. Maksuhäiriöt on jaoteltu kahteen luokkaan 1) Kaikki häiriösyyt, 2) pikavipit, jotka koostuvat vain pikavipeistä aiheutuvista maksuhäiriöistä. Indikaattori ilmaisee henkilöiden prosenttiosuuden alueella, joille on valitulla aikajaksolla merkitty yksi tai useampi maksuhäiriömerkintä. Tiedot on vuodelta 2023.

Muut raportissa hyödynnetyt lähteet

Ahtiainen, H. & Määttä, S. [Ketkä harrastavat ohjatusti? – Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla \(pdf\)](#) Julkaistu 23.10.2024. Tutkimuksia 2024:3.

Becker W. Comparability of household and individual food consumption data – evidence from Sweden. Public Health Nutr 2001;4:1177– 1182

Erkkola, M., Fogelholm, M., ym. (2019). Kuluttajadatan mahdollisuudet ja haasteet kansanterveystutkimuksessa; case LoCard. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 56(2). <https://doi.org/10.23990/sa.70960>

Määttä, S., Kokko, S. ym. 2024. [Näin helsinkiläislapset ja -nuoret liikkuvat, harrastavat seuroissa ja käyttävät liikuntapaikkoja – tuloksia LIITU-tutkimuksesta.](#) Julkaistu 9.10.2024. Tutkimusartikkeli.

THL/Terve Suomi 2023: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus/tulokset/kuntien-lisatiedonkeruun-tulokset>

Vepsäläinen H, Nevalainen J, ym. Do we eat what we buy? Relative validity of grocery purchase data as an indicator of food consumption in the LoCard study. British Journal of Nutrition. 2022;128(9):1780-1788. doi:10.1017/S0007114521004177

Tiedustelut

Tommi Sulander
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki,
kaupunginkanslia,
kaupunkitietopalvelut

Osoite

PL 550
00099 Helsingin kaupunki
(Työpajankatu 8)

Tilaukset ja jakelu

p. 09 310 43297
kaupunkitieto@hel.fi

Kuviot ja taitto

Innocorp Oy/Milla Toro
(kartta s. 3), Suvi Määttä
Tommi Sulander,
Jukka Hirvonen

Saavutettavuus

Kuvioiden datat saa saavutettavassa muodossa osoitteesta kaupunkitieto(at)hel.fi
Internet www.hel.fi/
kaupunkitieto

Verkojulkaisu

ISSN 2954-176X